

2.) Ravnati se je točno tudi po ministrskih ukazih, kateri so izdani na podlagi državnih in deželnih zakonov. Ako bi ukazi nasprotovali zakonom, tedaj moramo dajati prednost zadnjim.

3.) Enako veljavo imajo ukazi c. kr. deželnega šolskega sveta.

4.) Isto velja glede razpisov te inštanice in okrajnih šolskih svetov. Toda vsi razpisi in odloki se morajo ujemati z izvirnimi zakoni, katerim ne smejo nikakor nasprotovati. Saj se tako glasi celo § 26. šolskega in učnega reda z dne 20. vel. srpana 1870., ki poudarja, da ima učitelj slušati naredbe in naročila svojih gospodk, katera so se ukrenila na podlagi zakonov in ukazov. N. pr. po omenjenem ukazu (§ 8.) so zajamčene učitelju 6 tedenske velike počitnice, četudi so razdeljene od okrajnega šolskega sveta med šolsko leto. V počitnicah učitelju ni treba služiti, dasi uživa plačo. Zoper ministrski ukaz pa ni, ako nalože gospodke učiteljem to dolžnost, da naznanijo, kje utegnejo v počitnicah bivati. Nasprotno se pa nam dozdeva, da bi bilo zoper ta ukaz, ako bi se od učiteljev tirjalo, da prosijo dopusta tudi za počitnice, kadar hočejo ostaviti med počitnicami službeni kraj.

Vobče je boljši nauk, ako rečemo, da naj vsak državljani, torej tudi učitelj, rajši sluša danemu povelju, kakor da se upira in pravda; zakaj znan je modri izrek: Kdor ne zna slušati, ta ne bo znal zapovedovati. Kadar pa vendar pravni čut človeku le velevala, da se mu je godila krivica, takrat pa naj le nastopi pot pravdanja. Človek ne sme v sebi zatirati pravnega čuta, sicer postane suženj in izgubi vso svobodo, vso samostanost, vso veljavo. Vendar, preden se pritožiš, izpolni, kar se ti je naložilo — četudi po krivici in zoper zakon, kakor meniš v prvi opravičeni ali neopravičeni razburjenosti. Obenem pa vložiti pritožbo. Delaj torej tako, kakor ravnajo finančne gospodke pri davkih. Davek mora plačan biti, četudi vložiš pritožbo. Kakor hitro boš zmagal s pritožbo, se ti bode davek povrnil. Pri šolskih gospodkah boš dobil pa moralno zadostilo, ako bo obveljala tvoja. Sicer se pa nič preveč ne boj, da se ti bo kar tako hitro krivica zgodila; saj imaš 4 inštanice, ktere smejo o tvoji usodi govoriti in razsojevati. Ako imaš krajni šolski svet na svoji strani, je to že nekaj. Ako te pa vzame celo okrajni šolski svet v svojo varstvo, že nisi izgubljen. Nasprotno pa nisi še vselej pokopan, ako sta tudi ti dve inštanici zoper tebe.

Kaj je pa pravica? To kar je v zakonih, ki nam morajo veljati za nekaj svetega, nedotakljivega, kakor nas to že vera uči, ki pravi, da so tudi posvetne oblasti, katere dajajo zakone, postavljene od Boga.

Vsi zakoni dobe 45 dni po razglasenju v državnem zakoniku pravno moč. Državni zakonik obsega samo zakone, sklenjene po državnem zboru. Deželne zakone prinašajo deželni zakoniki in ti dobe že 15 dni po razglasenju pravno moč. Za učitelja so v prvi vrsti merodajni šolski zakoni. Poleg teh so pa kakor za vsakega državljana imenitni: osnovni državni zakon z dne 21. grudna 1867, občni državljanski zakonik iz l. 1811. (obsega 1512 členov). Na podlagi § 19. tega slednjega zakona „je vsakemu državljanu, ki meni, da je žaljen v svoji pravici, na voljo dano, pritožiti se pred oblastnijo, po postavi določeno. Kdor se pa, oblastnijo v nemar pustivši, samolastne moči posluži, ali kdor meje silobrana prestopi, je za to odgovoren.“ (Dalje.)

## Zmes.

### III.

Torej kronska veljava je s 1. prosincem 1900 obligatorično uvedena. Gg. uredniki! — saj Vas je neki cela vrsta pri „Učitelj. Tovarišu“ — ne veste, kako blaženo veselje je napolnjevalo moje učiteljsko srce, ko sem na pobotnico za novo leto zamogel postaviti, oziroma zapisati kopo števil v kronah in „helerjih“. Začetkoma sem si v svoji skromni domišljiji mislil, da sem pravcati ministrski predsednik ali vsaj kaj sličnega. Skoraj bi se bil jezil, zakaj se potegujemo za „zadnje“ uradniške plače, ko bi ne videl na lastne oči, da je davkarski sluga zavoljo regulacije plač več kron v žep stisnil nego jaz — učiteljska para. Začelo se mi je tožiti po „starih“ goldinarjih in krajcarjih, kakor ubogim Izraelcem po egiptovskih loncih polnih mesa, ko so napravili prvo turistično potovanje po neizmerni puščavi. In želel sem si čudeža, da bi kdo izpremenil moje krone v pristne goldinarje.

Naglo izvršena regulacija plač raznih slug in c. kr. žandarmerije me je nehote spomnila na moje štajerske tovariše, ki že pol leta zaman čakajo, kdaj jim nakažejo povišanje plač. Zares smešno se mi je zdelo, kako so vse stranke štajerskega deželnega zbora interpelovale — tudi klerikalna, kje tiči vzrok temu klasičnemu počasnemu uradovanju.

No, cesarski namestnik, ki se je kot bivši ministrski predsednik pri nagodbni pogodbi s cis-državo prepričal, da naglica ni dobra, se je možato odrezal, da je delo preogromno, ker je preveč učiteljev(ice) na Štajerskem. Sicer pa je obča javna tajnost, da ni štajersko deželno knjigovodstvo še nikdar naglo delovalo.

Deželnim poslancem štajerskim vseh barv pa se mora javno dati izpričevalo, da se za nakazanje učiteljskih plač z jasnimi in prozornimi namenoma veliko bolj brigajo, kakor so se brigali ob priliki regulacije za stanu primerne plače. Morda so si mislili: Pokažimo jim vsaj „post festum“ malce dobre volje, za kar nam pošljejo „cifrasto“ zahvalo, kakor ozkosrčni in enostranski „Verband der deutschen Lehrer von Steiermark“ za ponesrečeno in krivično regulacijo plač.

Po besedah poslancev sicer ne moremo reči, da bi bilo deželno knjigovodstvo nesposobno za tako veliko delo, saj se nakazujejo plače šolskim okrajem po abecednem redu, in to ima tudi svojo dobro stran. Le pomislite, kaj bi se zgodilo, ako bi vsi štajerski učitelji naenkrat prejeli zvišane plače. Skakali bi in se zavrteli v krogu, pri katerem razburkanem kolo-plesu bi se po nepotrebnem izgubila marsikatera krona. Vrhutega pa odlašanje nakaza za izplačevanje osigura in poviša „puf“ ali dijaški „pump“.

Od srca se mi smilijo le primorski tovariši, ki že toliko let čakajo na nujno potrebno izboljšanje plač, katero krvavo zaslužijo, ali se jim izplača v starih goldinarjih ali kronah. Vendar zavožena politika po osebnostnih prepričanih šarlatanov jo dovedi vsaj v novem letu do zelenega smotra! Bral sem že nekaj nekrologov še živih politikov o velikanskih zaslugah za učiteljski stan, da sem naposled trdno prepričan, da lepim besedam kmalu sledijo odločna in odločilna dejanja. Dal Bog, da se res uresniči!

Država, ki bi nam lahko pomagala, ako bi bilo kaj dobre volje, se nas je pri uredbi kronske vrednosti spomnila takoj za — židi. Ti so po izvršeni emisiji z zadovoljnim smehljamem šteli masten dobiček v kronah, nam

učiteljem pa so prepustili, da paglavcem vbijamo računske naloge že leta in leta v kronah in vinarijih v glave. Mi smo torej v šoli pripravljali pot kronski veljavi po otrocih k staršem. Ali potemtakem ni učitelj pijonir vsakemu napredu?

Neznano me tolaži, da statistični zavod na Dunaju lansko leto ni v kronah izkazal „cerkvenega premoženja“, ki zdaj straši po predalih naših in drugih novin. To bi bila števila, da bi se človeku lasje kar ježili. Vsekakor pa je kronska veljava cerkvenemu beračenju in — pravim beračem na veliko škodo, zakaj kjer je poprej padel krajcar, pade zdaj le vinar. Zato si je ljubljanski vladika kaj pametno izmislil, da zahteva naloženi davek v krajcarjih od glave. Za dobe M. Lutra so tudi pridno pobirali denar, in neki Tekel je celo dejal: „Wenn das Geld im Beutel klinget, die Seele aus dem Fegefeuer springt.“

Zadnji pastirski list me je silno zanimal. Pričakoval sem, da pride tudi „Učiteljski Tovarš“ na indeks proskribiranih listov, kar se pa ni zgodilo. To mi je v veliko tolažbo, da še nismo taki grešniki, kakor nas sicer opisujejo. Celo štajerski „Slovenski Gospodar“ je napravil s štajerskimi tovariši „Račun“ (ali ne v kronski veljavi), v katerem milo vabi „jungovce“, naj postanejo iz Savlov Pavli, da ne bo prevelikega primanjkljaja v vrstah poslušnih in ponižnih ovčic.

Izpremenjenih pravil „Zaveze avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev“ vlada ni potrdila, kakor javljajo listi. To jako diši po blaženem Lampetovem srednjem veku, katerega je lani hvalisal v „Katoliškem domu“ v Ljubljani. Kje neki tiči vzrok? Morda smo učitelji prenevarni — panslavisti, ali pa je slavni direktorij „Zaveze“ pozabil prošnjo kolkovati v — kronah. Sapi-  
enti sat!

Rešetar.

## Dopisi.

### Kranjsko.

**Od Sv. Lenarta nad Škofjo Loko.** (Zgradba ljudske šole.) Kronovina Kranjska se odlikuje v marsičem od drugih sosednjih kronovin, ne samo po prirodnih izvanrednostih, temveč tudi po običajih in mišljenju ljudstva. Kranjec misli počasi, a gotovo, zato ga zlepo ne pripraviš ob njegovo prepričanje, osobito Gorenjec je v tem oziru prava korenina, katera se ne da izpuliti tako naglo.

Kdor je že stikal po romantični Gorenjski s trdnim prepričanjem, da je videl vso Gorenjsko, se moti, ker to še ni zadostno, če gre na Bled, v Bohinj in povrh še na Triglav in na podlagi razgleda teh krajev se pohvali, da je videl vse, kar mu more ponuditi gorenjska stran svojih krasot. Na vsak način si mora v dodatek, če že ne gre v Kropo, vsaj ogledati selško in poljansko dolino. V obeh bo videl vsakdo kaj takega, kar do sedaj še ni, in slišal tudi kaj, kar ne bi hotel verjeti drugemu.

Ko se odpelješ iz Škofje Loke proti selški dolini, ne boš domneval, ker se dolina tako na tesno zapre, da je dalje naprej še kakšen kraj, nastanjen od ljudi.

Motiš se pa, dragi potnik! Dalje naprej po dolini kakor tudi po hribih so znameniti kraji, o katerih posebnostih se lahko prepričaš, če greš sam tja. O blaginji ljudstva očitno pričajo povsod prijazne hiše, zidani kozelci (ljudstvo samo pravi kozli) in druga gospodarska poslopja, in v znak posebne prijaznosti te pozdravlja skoro z vsakega hriba bela cerkva. Tu v teh zakritih gorskih zakotjih lahko najdeš še nepokvarjenega Kranjca v njegovi pristni prvotnosti, in vse življenje je prav tako, kakor je bilo pred sto leti. Oče je zapustil sinu domačijo, in sin je popolnoma po očetovem zgledu gospodaril

in niti v misel mu ni prišlo, najmanjšo stvar v gospodarstvu izpremeniti ali pa celo uvesti kakšno novost; o vsem tem, kar se je iznašlo po svetu novega, so sicer čuli, pa se jim je zdelo prav tako bajno, kakor pravljice v „Tisoč in ena noč“.

Vendar pa tek časa ni prizanesel celo tako skritim naselbinam.

V teh hribih dobre 4 ure od Škofje Loke oddaljenem Martinjem Vrhu, kateri se šteje v župnijo Sv. Lenarta, se je rodil znani slovenski rodoljub dr. Jernej Zupanec. Oče njegov, dasi navaden kočar, je dal sina v šole, in nadarjena martinvrharska glavica je ušla prvotnemu poklicu krave pasti in preštudirala je gimnazijo ali, kakor so jo nazivali domačini, „črna šola“.

Ko je prihajal mladi Jernejček na počitnice, so ga izpraševali možje nezaupljivega govorjenja: „Kaj ne, da so težke šole?“ Mladi črnošolec jim je povedal o neki priliki v znak silno težkega učenja to-le: „Meni je zadnjič črnošolski profesor dal kamen v roke in sem mu moral povedati, od kod je ta kamen.“ (Profesor je namreč dal kamen z nalogo, uvrstiti ga v razred, kamor sodi, in v katerih krajih se nahaja tako kamenje.) Možaki so neverjetno zmajali z glavami in prepričani so bili, da se uče „coprati“.

Temu možu je bila sreča posebno naklonjena in na Dunaju je dobil priliko, kot domač učitelj dveh najimennitnejših sinov na cesarskem dvoru prepotovati skoro ves kulturni svet. Pozneje pa se je nastanil v Ljubljani kot čislani notar. Ker je bil varčen in poleg tega še samec, je prištedil precejšnjo vsoto. Bil je vedno navdušen in radodaren rodoljub slovenski in sosebno je ljubil domači kraj Martinji Vrh. Pogosto je zahajal domov, in vedno je bolj in bolj uvideval, kako zaostajajo njegovi rojaki za drugim svetom, in premišljeval je, kako temu odpomoči. Nekaj let pred svojo smrtjo pa je sklenil, zidati šolo svojim rojakom. Dal je v ta namen tri tisočake na mizo občinskemu zastopu, da sezida šolsko poslopje. Toda kakšen odpor je nastal v tem hipu pri njegovih rojakih, to je skoraj neverjetno! Do tedaj tako mirni prebivalci so se čez noč tako oživili, da je bilo kaj! Blagi mož je imel dober namen in dobre misli, kmetje in občinski zastop pa drugačne. Enoglasno so protestirali tej nepotrebnosti in ponujenih treh tisočakov ni hotel nihče vzeti. Slovesno so ugovarjali temu, in marsikatera neresnica o šoli se je čula iz ust nepoučenih kmetov. Gospod nadzornik Z. je večkrat prišel z namenom ljudi poučiti. A koliko trdih je moral preslišati neutrudljivi mož!

Par izgovorov kmetov: „Kako bomo pa pošiljali pozimi otroke v šole, dajte nam en regiment vojakov, da bodo v košu otroke nosili v šolo! Z učitelji ne veste nikamor, pa jih tiščite v take kraje. Kaj bo pa delal učitelj pozimi? Dolgčas mu bo in kak „antverh“ bo moral znati, žnidarski ali pa suštarski.“ Pri nekem pogovoru je prigovarjal nek duhovnik zbranim kmetom, da naj se ne upirajo, ker ne bo nič pomagalo. Za odgovor je dobil: „Seveda, gospoda si vse „sorte“ izmišljuje, ker že nič nimajo početi, kmet mora pa trpeti.“ Nato mu je dotičnik ponudil ponočna pota po hribih, ko gre obhajati. Mož se je pa odrezal na to: „Saj ne mislim duhovnov, teh manjka, učiteljev je pa toliko, da bi jih lahko kidal z gnojnimi vilami.“ In takih podobnih ugovorov je še brez primere mnogo.

Vkljub temu pa je nekega lepega dne došla na hrib komisija, obstoječa iz gg. okrajnega glavarja, nadzornika in stavbinskega izvedenca, katera je imela namen, določiti mesto šoli, in ker je komisija slutila, da ni varno nasprotovati jeznim možem, je bila tudi asistencija orožnikov. Med tem, ko je postavljala izvedenec količke za znamenje obsega šolskemu poslopju, se je nabrala velika množica upornikov, katera je z žuganjem ugovarjala temu početju in sploh vsak stvaren dogovor odbijala, in nekdo je v največji jezi izbral vse zaznamke. Komisija pa je odšla brez uspeha.

Takratni župnik pa je bil mož, ki je visoko cenil vrednost šole in zavoljo tega zagovarjal šolo in prigovarjal ljudem, naj se ne upirajo, da, prijel jih je celo